

Româna la Zürich: între tradiție și modernitate

Meda Gabriela GAUTSCHI*

Key-words: *Romanian studies, new technologies, Romanian language, Switzerland, migration*

Comunicarea de față își propune să prezinte câteva aspecte ale predării și cercetării în domeniul limbii române la Universitatea din Zürich. Voi încerca, pentru că simpozionul are ca temă limba și identitatea în diaspora românească, să subliniez câteva strategii de păstrare și de cultivare a limbii materne la studenții români înscriși la Universitatea din Zürich.

1. Scurt istoric

Universitatea din Zürich este singura universitate elvețiană la care se poate studia limba și literatura română. Chiar dacă nu a beneficiat de o catedră proprie, limba română a făcut dintotdeauna parte din programul de studii al Institutului de Romanistică, de fapt o facultate de limbi și literaturi romanice, care aparține Facultății de Filosofie a Universității din Zürich. Institutul de Romanistică ia naștere în 1894, prin desprinderea de Institutul de Studii Engleze, și reușește să-și atingă în scurt timp cel mai ambițios țel, adică devine un centru european de prestigiu în domeniul cercetării dialectologice, al geografiei lingvistice și al criticii literare. Primul curs de limbă română, mai bine zis un curs de istorie a limbii române, a fost susținut în anul 1954 de prof. dr. Arnald Steiger, fondatorul hispanisticii la Zürich și cunoscut la nivel internațional datorită studiilor sale despre relațiile lingvistice arabo-romanice în spațiul mediteranean. Zece ani mai târziu, începând cu anul 1964, prof. dr. Heinrich Schmid organizează cursuri de introducere în studiul lingvisticii românești, subliniind de fiecare dată specificitatea limbii române în cadrul mării familii a limbilor romanice și intervenind energic pentru menținerea cursurilor și, implicit, a românisticii în Elveția. Tot în acei ani, cunoscuta cercetătoare a operelor lui Mihai Eminescu, dr. Svetlana Paleologu Matta, predă literatura română populară, clasică și modernă, conducându-i cu pasiune pe tinerii elvețieni prin frumusețea baladelor populare românești și zăbovind deseori asupra operele lui Ion Creangă, Mircea Eliade, Eugen Barbu și mulți alții. Dr. Svetlana Paleologu Matta este cea care a ținut, timp de aproape 30 de ani, și cursurile practice de limbă română. Se cuvine menționată aici și contribuția dr. Maria Iliescu, romanist de renume mondial, care a susținut la Zürich, în anii 1985–1986, cursuri despre locul limbii române între limbile romanice. Din anii nouăzeci se cristalizează o nouă echipă de româniști activi în promovarea limbii și literaturii române la Zürich. Este vorba de dr. Alfred Suter, specialist în lingvistică romanică comparată și titularul cursurilor practice de limba română, și de prof.dr. Christina Vogel, specialistă în literatura română și docent

* Universitatea din Zürich, Elveția.

de literatură franceză și română la Universitatea din Zürich. Prin activitatea și entuziasmul dedicat profesiei lor, au reușit să atragă mulți studenți elvețieni către studiul limbii și literaturii române. Prof.dr. Christina Vogel publică articole în limba franceză și germană despre legăturile dintre avangarda franceză și cea germană, precum și despre Paul Valéry și Constantin Noica. Limba și literatura română rămâne integrată, în toată această perioadă, în catedra de lingvistică italiană al cărei titular este, din anul 2000, prof.dr. Michele Loporcaro, cunoscut specialist de lingvistică italiană și romanistică comparată și autor al unor lucrări și articole de referință în domeniul lingvisticii romanice istorice și contrastive.

Un rol deosebit îl are biblioteca Institutului de Romanistică. Diaspora românească de la Zürich consideră că această bibliotecă este una din legăturile cu țara și cu limba română și împrumută frecvent cărți și manuale de limba română. Biblioteca este cea mai mare bibliotecă de acest fel din cantonul Zürich și una dintre cele mari din Elveția. Toate volumele și materialele bibliotecii pot fi căutate online pe adresa www.informationsverbund.ch, adresă la care sunt afiliate aproape toate bibliotecile din Elveția.

2. Situația actuală a studiilor românești

Dacă până la sfârșitul anilor '90, limba și literatura română se putea studia după vechiul regulament ca materie secundară, examenul final fiind cel de licență, după reforma de tip Bologna din anii 2005–2006, studiul limbii și literaturii române s-a adaptat ciclurilor *bachelor* și *master*. Putând fi aleasă în continuare numai ca materie secundară, specializarea *limba și literatura română* intră în combinație, cel mai adesea, cu celelalte limbi romanice, cu o altă limbă străină sau cu specializări în istorie est-europeană, didactica limbilor străine și pedagogie. Nou înființata școală doctorală prevede printre materiile de specializare și limba și literatura română. Obligatoriu este studiul limbii române pentru studenții și studentele de la secția de lingvistică romanică comparată a Institutului de Romanistică al Universității din Zürich, una dintre puținele universități europene la care se mai poate studia lingvistica romanică comparată ca materie de sine stătătoare. La Universitatea din Zürich se poate frecventa, în primii doi ani, un curs practic de limbă, în care studenții își însușesc gramatica normativă, lexicul necesar și noțiunile esențiale de istorie, cultură și civilizație românească. La acest curs se adaugă un exercițiu de lectură din texte literare și lingvistice, menit să ofere studenților principalele instrumente teoretice și practice pentru completarea studiilor de lingvistică și literatură română. Pentru specializarea lingvistică română sunt prevăzute două proseminare de lingvistică diacronică și, respectiv, sincronică. Obligatorii pentru toți studenții sunt cursurile de introducere în fonetica și fonologia limbilor romanice, susținute de dr. Stephan Schmid la Institutul de Romanistică, și cele privind istoria est-europeană de la Institutul de Istorie al Universității din Zürich, unde este un prevăzut un proseminar introductiv. Prof.dr. Christina Vogel integrează în cursurile de literatură franceză, pe cât posibil, și literatura română, oferind tinerilor cercetători idei și teme pentru lucrările de seminar și de master. După acest ciclu de cursuri cu prezență obligatorie, studenții își aleg patru sau cinci teme de cercetare lingvistică, literară sau culturală și alcătuiesc, în mod individual, două lucrări de seminar și trei eseuri pe care le supun atenției docenților.

3. Câteva date statistice

Universitatea din Zürich, aflată în top 100 a celor mai bune universități din lume, a atras și anul acesta foarte mulți studenți din toată lumea. În anul 2009 erau înscriși la Universitatea din Zürich 26.200 studenți, dintre aceștia 12.337 au ales științele umaniste, iar romanistică studiază 510 studenți. Secția de română este foarte mică în comparație cu celelalte limbi romanice. Aproximativ 25 de studenți s-au înscris în anul 2009 la cursurile de limbă și literatură română. Din 2006 până în 2008 au obținut diploma de *bachelor* 5 studenți. Aproape toți își continuă studiile de limbă și literatură română cu intenția de a absolvi și examenele de master. La momentul actual sunt înscriși 6 studenți la masteratul de limbă română. Numărul studenților care învață limba română a crescut simțitor în ultimii ani, dovadă că eforturile depuse pentru diversificarea ofertei didactice și pentru un învățământ universitar modern și excelent din punct de vedere științific și metodologic încep să dea roade. Interesant este faptul că, dacă în ultimii douăzeci de ani mulți dintre studenții care obțineau diploma de absolvire aveau origini românești, în ultimii trei ani constatăm un interes deosebit din partea studenților elvețieni. Aderarea României la Uniunea Europeană și parafarea acordurilor de liberă circulație și schimb comercial între România și Elveția sporesc desigur interesul și necesitatea, pe piața muncii, de a avea cunoștințe de cultură românească și de a vorbi cât mai bine limba română. Aproximativ 3 studenți de naționalitate română se înscriu la cursurile de română în fiecare an. Dar pentru că aceste cursuri sunt destinate studenților elvețieni, deci vorbitori de limbă germană, studenții români aleg cu timpul alte materii. Vin însă la serile de film românești sau la manifestările organizate o dată pe lună de docenții de română în colaborare cu Asociația Studenților de la Zürich și cu ambasada României la Berna.

4. Strategii de păstrare și de cultivare a limbii materne la studenții români înscriși la Universitatea din Zürich

Dintr-o profundă admirație pentru România și din interes pentru diaspora românească, o studentă elvețiană a desfășurat o cercetare pe un eșantion de populație românească care includea și studenți români înscriși la Universitatea din Zürich. Scopul studiului Isabelei Krek, care poate fi consultat pe www.limbrouzh.ch/romania/identity.html, a fost acela de a identifica strategiile prin care românii care locuiesc la Zürich își păstrează limba maternă și obiceiurile specific românești. Un răspuns primit pe forumul portalului www.casa-romanilor.ch a fost: „Vorbesc cu fiica-mea românește, iar parteneru' de viață învață de bunăvoie și nesilit de nimeni românește. Asta ca să înțeleagă ce vorbim când ne certăm io cu fiica”. Alte povestiri și mărturisiri au urmat: „Vorbim în casă două limbi: româna și franceza. Copilul meu vorbește românește tocmai în ideea de a nu pierde niciun fir de rădăcină. Altceva ce să mai zic? Deși nu e corect din punct de vedere elvețian, la mine în casă, în preajma Crăciunului... decibelii normali sunt depășiți, urlând în boxe colinde și urări de Crăciun. Asta pentru că aici nu am văzut colindători. Încerc să aduc atmosfera de acasă, aici”. O altă participantă la discuția ce se încinsese pe forum scria: „citesc în română, mereu îmi aduc cărți din România – vorbesc sau scriu românește de câte ori am ocazia, în limita timpului particip la întâlnirile cu românii”. Mărturisirile mamelor reflectă grija cu care transmit mai departe copiilor limba

română: „Vorbim româna și germana. Soțul e elvețian, iar eu am vrut ca fetița noastră să vorbească și limba română, pentru că e limba mea maternă și nu îi va strica mai târziu”.

5. Schimburi și relații internaționale

Universitatea din Zürich a avut dintotdeauna și poate beneficia și astăzi de intense legături cu universitatea din Jena (Germania), singura universitate din spațiul european de limbă germană care deține o catedră de limbă și literatură română. În fiecare primăvară au loc la Jena cursuri intensive de limba și literatura română unde studenții elvețieni își pot completa cunoștințele sau susține examene și lucrări de seminar cu profesorii de specialitate. Programele europene de mobilitate facilitează schimburile de studenți și de profesori între Universitatea din Zürich și centrele de specialitate de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, de la Universitatea din București și Iași. Programe de schimb la nivel de master și doctorat desfășurăm cu Universitatea din Mississippi.

6. Noile tehnologii

O noutate pentru studiul limbii și literaturii române la Zürich o constituie folosirea noilor tehnologii. Platforma virtuală www.limbro.uzh.ch, dedicată exclusiv studiului limbii române, a fost lansată în anul 2009 la Universitatea din Zürich și s-a bucurat de un mare succes. Platforma conține informații în legătură cu studiul limbii române, ateliere interactive, publicații ale studenților de la secția de română sau ale unor personalități elvețiene interesate de România. Limba română este prezentă și pe un portal al Universității Zürich dedicat învățării limbilor străine. Pe www.nabu.uzh.ch, studenții elvețieni pot exersa vocabularul românesc învățat. Pe platforma virtuală ww.olat.uzh.ch a Universității din Zürich și-au găsit deja locul multe cursuri, programe și aplicații legate de limba și literatura română.

Docenții de limba și literatura română și-au propus, pentru următorii ani, să continue activitatea de cercetare în domeniul românisticii și al relațiilor literare și culturale româno-elvețiene, promovând în mod activ și dinamic studiile românești de la Zürich.

Romanian Studies in Zurich: between Tradition and Modernity

During the last ten years, the interest in the Romanian language and culture has continuously increased. This article offers a brief overview of the evolution of Romanian Studies at the University of Zurich in Switzerland in the last 50 years and informs about the new courses, didactic means and initiatives that reinforce the teaching activity in the Swiss academic environment.

After a short presentation of the past situation of the Romanian Studies and the Romanian Library in Zurich, I will present the new developments and the statistical data of the Bachelor, Master and Doctoral Degrees in Romanian Language and Literature. I will focus on the strategies that Romanian born students adopt in order to preserve their cultural identity and I will present some results of a study on the language and identity of the Romanian diaspora in Switzerland. I will conclude with a brief presentation of the student exchange programs between Switzerland and Romania and the Romanian Open Access Learning Environments at the University of Zurich.